

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Oikeudenmukaisuuden ja kuntien tasapuolisen kohtelun lisääminen on lähtökohdiltaan kannatettava tavoite. Siirtolaskelmissa kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset tulee poistaa täysimääräisesti, koska siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen tulevaisuudessa. Kuntien yhdenvertainen kohtelu varmistetaan vain, mikäli kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset poistetaan laskelmista, eikä esitettyä merkittävyystarkastelua tehtäisi.

Käytännössä kuntien ja hyvinvointialueiden yhdenvertainen kohtelu varmistuu vain, jos valtionvarainministeriö käy läpi kaikkien kuntien tilinpäätökset ja niiden perusteella laaditut siirtolaskelmat vuosien 2021 ja 2022 vääristävien erien osalta.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**
- 6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot**

Kaikki mainitut erät on perusteltua huomioida ja oikaista niin, että vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösluvut ilmentävät mahdollisimman tarkasti kyseisille vuosille kohdistuvia sote- ja pelakustannuksia.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Mikä tahansa tapahtuma, joka ei ole normaalia yksittäisen vuoden toimintaa tai joka on aiheutunut sote-uudistukseen valmistautumisesta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi toiselle kunnalle takautuvasti maksettavaksi määrätyt korvaukset asiakaspalvelujen järjestämisestä (oikeusprosessit ovat pitkiä), merkittävät vanhojen saatavien poistot (luottotappiokirjaukset), virheellisesti tehdyt jaksotukset, tietotekniikka-, muutto- tai tarvikehankintakustannukset.

Kuntayhtymän alijäämät kasvattivat soten nettokustannuksia, mutta ylijäämät ja korot kirjattiin rahoitustuottoihin, jolloin ne eivät pienentäneet soten nettokustannuksia. Myös tämä epäjohtonmukaisuus vääristää laskelmia. Koronapotilaiden hoitoon osallistuneiden kertapalkkiot liittyivät vuoteen 2020, mutta kuntien piti silti kirjata ne vuodelle 2022. Poikkeuksellisten erien takia sote-menomme kasvoivat vuonna 2022 yli 9 %, jota ei voida pitää normaalina vuosikasvuna ja se ylittää myös koko maan sote-menojen kasvutason.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Raja-arvojen asettaminen näin merkityksellisessä laskelmassa on erittäin ongelmallista, koska raja-arvot ovat omiaan lisäämään (merkittävästi) kuntien välistä eriarvoisuutta, vaikka asetusmuutoksen tavoite on täysin päinvastainen, oikeudenmukaisen kohtelun lisääminen kuntien välillä. Laskelmat tulee oikaista täysimääräisesti ilman kynnysarvoja.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

On tärkeää, että kuntien välistä tasapuolisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua lisätään oikaisemalla sote-uudistuksen siirtolaskelmia. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että sote-uudistuksen tasausmekanismeilla on euromääräisesti iso ja pysyvä vaikutus kuntien valtionosuuteen. Esitetyllä tavalla toteutettuna menettelyyn kuitenkin sisältyy merkittäviä riskejä ja ongelmia. Kuntien välinen aito tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta sekä vuotta 2021 että vuotta 2022 koskien.

Vuoden 2021 tilinpäätöstietojen / siirtyvien kustannusten osalta kokemus oli, että Valtiokonttorin järjestelmään tallennettuja tilinpäätöstietoja jouduttiin korjailemaan pitkälle syksyyn.

Tämän työn kustannuksista vastaisi valtio. Tämä olisi myös kuntien keskinäisen luottamuksen kannalta tärkeää.

6. Muita huomioita.

Tarkistuslaskelmista tulee säätää yksiselitteisesti, koska vaikutus kuntien talouteen on valtionosuuden kautta pysyvä. Päätös huomioon ottamisesta ei voi perustua VM:n harkintavaltaan. Kuntien tasapuolisuus ja sote-siirtolaskelman oikeudenmukaisuus toteutuu vain, jos poikkeukselliset vaikutukset puhdistetaan laskelmasta kaikkien kuntien ja kaikkien poikkeuksellisten erien osalta.

Sote-uudistuksen tavoitteena oli vapauttaa kunnat sote-kustannusten vaihtelun tuottamasta epävarmuudesta ja talouden heilahtelusta ja siirtää toiminnot myös taloudelliselta kantokyvyltään "leveämmille hartioille". Näyttää kuitenkin siltä, että sote-historia on jäämässä määrittämään pysyvästi kunnan tulorakennetta, vaikka uuden kunnan palvelutehtävät keskittyvät sivistystoimen, elinvoiman ja rakennetun ympäristön tehtäviin. Kuntien rahoitusjärjestelmä tulisi kokonaisuudessaan uudistaa mahdollisimman pian vastaamaan uuden kunnan tehtäviä ilman menneisyyden painolastia.

Silvennoinen Marika
Laitilan kaupunki - Talouspalvelut